програм підготовки педагогічних кадрів на рівні вищої та додаткової професійної освіти. Адже врахування освітнього компонента формування даної готовності має практичну обумовленість, що пов‘язано з розробкою освітніх програм підготовки педагогічних працівників.

Список літератури:

1. Колупаєва А.А., Таранченко О.М, 2024. Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації працівників інклюзивно-ресурсних центрів. А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко, К.: Особлива дитина : навчання і виховання, 2019, № 1. Том 115 № 3. – стор. 18 – 27

2. Софій Н.З., Найда Ю.М. «Педагогіка: Інклюзивна освіта» [Навчально-методичні матеріали] К.: 2022 https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41372/

3. Forlin C., Chambers D. Teacher preparation for inclusive education: Increasing knowledge but raising concerns // Asia-Pacific Journal of Teacher Education. 2011. Vol. 39. № P. 17-32. DOI:10.1080/1359866X.2010.540850

4. Kim J.-R. Influence of teacher preparation programmes on preservice teachers‘ attitudes toward inclusion // International Journal of Inclusive Education. 2011. Vol. № 3. P. 355-377.DOI:10.1080/13603110903030097

Легкий О.М.
кандидат педагогічних наук
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку
Інституту спеціальної педагогіки та психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
м. Київ, Україна
Кондратенко С.В.
науковий співробітник
відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку
Інституту спеціальної педагогіки та психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ БЕЗБАРЬЄРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Порушення зору створюють значні перешкоди в орієнтуванні у просторі – на території освітнього закладу, будівлі, навчальних, соціально-побутових та рекреаційних приміщеннях, а також у межах навчального середовища.

Необлаштованість *безбар’єрного середовища* у ряді випадків може створювати для дитини з порушенням зору різні небезпеки при її пересуванні

територією освітнього закладу та всередині нього, та під час тих чи інших дій, пов‘язаних з життєдіяльністю дитини в освітньому закладі. Тому забезпечення *безбар’єрного освітнього середовища* для дітей та учнів з порушеннями зору починається зі зняття бар‘єрів у їх орієнтуванні в приміщенні та пересуванні у навколишньому середовищі освітнього закладу.

Необхідно пам‘ятати про те, що для дитини з порушенням зору успішність пересування у просторі та різні види діяльності тісно пов‘язані з повнотою її сприйняття навколишнього та освітнього простору, навчальної інформації. Тому *безбар’єрність середовища*, що оточує таку дитину, визначається наявністю в ній достатніх *сенсорних індикаторів*, доступних для сприйняття дитиною з порушенням зору. Можливість орієнтування в мікро- та макро- просторі забезпечує необхідну мобільність дітей цієї категорії.

При обладнанні доступним для дітей з порушеннями зору навколишнього середовища використовують звукові, візуальні та дотикові (тактильні) орієнтири,а також створюють спеціально обладнані робочі (навчальні) місця.

Для забезпечення орієнтування в будівлі та безпечного переміщення школярів з порушеннями зору повинні бути обладнані відповідні ***тактильні орієнтири***:

- ✓ направляючі поручні в коридорах та рельєфні позначення на дверях до навчальних та інших приміщень;
- ✓ схеми приміщень з рельєфним текстом, зображенням або надписами шрифтом Брайля; рельєфні плани на сходових майданчиках та у вестибюлі;
- ✓ тактильне покриття підлоги перед перешкодами та місцями зміни напрямку руху (підйомами, сходами, поворотами коридорів тощо);
- ✓ небезпечні для учнів з глибокими порушеннями зору місця (наприклад, сходи, дерева біля освітнього закладу та ін.) повинні мати огорожі, що забезпечують їх повну безпеку. У туалетах та душових кабінах у спортивній роздягальні вентилі для гарячої та холодної води мають бути різної форми.

Дитина з порушенням зору має бути попереджена про зміну

розташування шкільних меблів у класі та звичного розташування предметів, якими вона користується. Двері та шафи не можна залишати прочиненими. У класі, в якому навчаються діти з порушеннями зору, необхідно передбачити можливість супроводу таких дітей у тих випадках, коли є якісь тимчасові перешкоди на шляху їх пересування або коли навколишнє середовище недостатньо облаштоване під потреби в орієнтуванні.

Також необхідно створити зручне для орієнтації учнів з порушенням зору середовище у шкільній їдальні.

Водночас важливо підтримувати вміння дітей пересуватися та орієнтуватися у класі та школі самостійно. Необхідні тренування та підтримка таких навичок.

Звукові орієнтири. Необхідно використовувати звукові маячки на входах, в будівлі школи, ліфтових кабінах та побутових приміщеннях.

Візуальні орієнтири – використання яскравих кольорових умовних позначень, пофарбованих яскравими кольорами огорожі, вказівники, надписи і підсвічування в затемнених місцях (наприклад, в шафах для книг і посібників, в шафах для одягу та ін.).

Перша і остання сходинки кожного сходового підйому повинні бути пофарбовані в контрастні кольори для візуального попередження дітей зі зниженим зором.

Контрастне маркування (контрастні позначення на дверях, контрастні смуги на сходах та ін.) дозволяє учням з порушенням зору отримувати інформацію про наявність перешкод.

Також необхідно організовувати ***спеціальні робочі (навчальні) місця*** для школярів із порушенням зору для забезпечення безпеки та комфортності навчальної роботи. Їх облаштування спрямовано на усунення надмірних фізичних, динамічних, статичних, сенсорних, емоційних та інтелектуальних навантажень і повинно унеможливлювати погіршення здоров‘я або травматизм учнів з порушенням зору.

Робоче (навчальне) місце має бути забезпечене додатковим

індивідуальним джерелом світла (відповідно до рекомендацій лікаря-офтальмолога). Шкільну парту рекомендується зафіксувати та забезпечити обмежувальними бортиками, що забезпечить стабільність робочої зони (за рекомендацією тифлопедагога).

У приміщенні класу (спеціального кабінету) необхідно передбачити місця для зберігання брайлівських книг, зошитів, індивідуальних тифлотехнічних та оптичних засобів, а також дидактичних матеріалів, виконаних рельєфно-крапковим шрифтом.

Ці та низка інших спеціальних заходів дозволяють учням з порушеннями зору вільно орієнтуватися, пересуватися, навчатися та брати участь у житті освітнього закладу.

Забезпечення для учнів з порушенням зору безбар‘єрного освітнього та інформаційного середовища можливе завдяки ряду ***спеціальних засобів,*** до яких належать такі.

16.Наявність та використання учнями з порушеннями зору наступних *засобів корекції та компенсації пізнавальних можливостей*:

- ✓ оптичні пристосування та тифлоприлади (лупи – ручні, опорні, стаціонарні; окуляри – мікроскопічні, телескопічні, гіперокулярні; монокуляри та бінокуляри; проекційні збільшуючі апарати – епі- та діапроектори;
- ✓ рельєфно-графічні та друковані (зі збільшеним шрифтом) підручники та навчальні посібники, а також спеціальні підставки для книг;
- ✓ рельєфно-наочні посібники, об‘ємні або рельєфні макети та моделі;
- ✓ грифелі та прилади для ручного письма по Брайлю, плоского письма та рельєфного малювання;
- ✓ спеціальні друкарські машинки та ін.

16.Наявність та використання учнями з порушеннями зору наступних *інформаційно-комунікаційних засобів:*

- ✓ скануючий пристрій;
- ✓ персональний мультимедійний комп‘ютер (з програмою екранного збільшення та читання);

- ✓ Брайлівський дисплей;
- ✓ принтери для друку тексту у плоскодрукованому вигляді та за шрифтом Брайля;
- ✓ синтезатор мовлення;
- ✓ бібліотека відповідних комп‘ютерних програм;
- ✓ засоби для користування аудіокнигами та ін.

Для вивчення дисциплін гуманітарного циклу потрібна наявність:

- ✓ аудіокниг, озвучених уроків та аудіопідручників, записаних на цифрові носії;
- ✓ тифлоплеєр з функцією диктофона для відтворення;
- ✓ портативного пристрою для читання.

Крім того, мають бути передбачені:

- ✓ обладнання приміщень спеціальними шкільними меблями відповідно до вікових та фізичних можливостей учнів;
- ✓ застосування призначених офтальмологом засобів корекції зору;
- ✓ підвищення норм освітленості в приміщеннях, що дозволяє регулювати природне освітлення.

Для занять фізичною культурою також потрібне спеціалізоване спортивне обладнання:

- ✓ спеціальні тренажери та інвентар;
- ✓ бігові доріжки;
- ✓ велосипеди-тренажери та ін.

Список літературних джерел

1. Костенко Т.М., Довгопола К.С., Легкий О.М., Кондратенко С.В. (2020). Виховання і розвиток дітей з порушеннями зору. (Методичні рекомендації для батьків). Київ: ІСПП ім. Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722338.

2. Легкий О.М., Курінна В.Р. (2022) Ігрові технології в дошкільній освіті для дітей з порушеннями зору. Методичні рекомендації. Київ: ІСПП ім. Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/733979/

3. Легкий О.М., Курінна В.Р. Кондратенко С.В. (2023) Корекційно-розвивальні технології розвитку дітей з порушеннями зору: навч. Метод. Посіб. Київ: ІСПП ім. Миколи Ярмаченка НАПН України. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736503/